SAUL KRÁLEM

Původ materiálu

Tomáš Cejp

Pořadí v lekci

3

Vstupní verš

Ž 89,19 – 20

LITURGICKÉ ČTENÍ

1S 10,20-27

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI:

-**prosazení království v Izraeli** znamenalo v příběhu Božího lidu úplný převrat. Po období, v němž společné jednání bylo závislé na souhlasu všech nebo aspoň většiny, tedy po demokratickém zřízení, přechází autorita na jedince, krále. Zároveň vzniká pro Izrael další nesnáz, poněvadž v tehdejším světě je král pánem oblasti politické i náboženské. Vznikem království byla tehdy skutečně ohrožena vláda Boží. V okolních říších byl král oslavován jako bůh nebo se mu vzdávala pocta, jaká příslušela jedině Bohu. To v Izraeli pochopitelně budilo silný odpor.

Teprve později nabylo království tak závažného významu, že jím nastala nejdůležitější epocha Izraele. Nebylo to pouze nové politické období, byl to nový úsek dějin spásy. Král vstupuje do zvláštního poměru k Bohu, je Božím pomazaným, mášiachem (=mesiášem), královskému domu je dáno zvláštní Boží zaslíbení. Staré zaslíbení pro krále se pak stává základem očekávání jiného krále, očekávání Mesiáše. Poselství NZ nelze pochopit, aniž bychom porozuměli dějinám izraelského království. (C. Westermann, Tisíc let a jeden den, Kalich Praha 1972, s.86).

- vyprávění o ustanovení krále (a potom o králích vůbec) spojuje v sobě dvě roviny: jednak pohled na královskou instituci jako cosi nutného pro dobré fungování společnosti (proto najdeme v Dt 17,14- 20 i ustanovení, "tóru" pro krále). Zároveň ovšem je vyprávění knih Sa a Kr kajícím hledáním důvodů dějinného ztroskotání Izraele v okamžiku babylónského zajetí. Za jeden z hlavních důvodů považovali přecenění a zpohanštění královské instituce. Vypravěč

vyznává, už tehdy, na začátku, když jsme zatoužili po králi, jsme přehodili výhybku špatným směrem.

-**touha po králi** vyrůstá ze**zklamání nad vzájemnou nesolidárností** izraelských kmenů. Kniha soudců končí hodnotícím konstatováním: "V těch dnech neměli v Izraeli krále. Každý dělal, co uznal za správné" (Sd 21,24). Na příběhu soudce-kněze Elího je vidět, jak se z aktuálního povolání stává úřad. Podobné vyprázdnění lze pozorovat na Samuelových synech (8,1-2). Proto se mnohým zdálo, že pořádek bude nastolen silným králem. Linie kritická vůči království ovšem tuto touhu hodnotí jako další projev nevíry v Hospodinovu věrnost a svrchovanost (1 Sa 8,8).

- touha po králi "jako mají ostatní národy". Volání po království ohrožuje modelovou jedinečnost Izraele. Jiné národy pokládaly krále za pojistku prosperity země. Pokud chtějí Izraelci krále jako mají jiné národy, pak vlastně požadují takovouto pojistku. To je zvrácené pojetí moci i boha. Kriticky pojaté volání po králi se odráží i v jeho jménu: Saul, dosl. "Vyžádaný". (Svévolně) si ho vyžádali na Hospodinu. To je také jeden z důvodů, proč je Saul líčen kriticky a proč mu "neprojdou" činy, které by pro jiné neměly tak fatální důsledky.

-**král, jak ho znal starověk** - "byl vždy mnohem víc než pouhou hlavou státu. Byl osobou božskou či aspoň polobožskou. Byl zárukou života a zdaru říše. Garantoval smlouvu s Bohy, požehnání, plodnost země i lidí. V naší souvislosti je důležité, že měl funkci velekněžskou. Je tomu tak dokonce i v Izraeli, kde je knězem podle řádu Malkísedekova (Ž 110) a jako takový nadřazen kněžím Áronovcům" (Mrázek, Nástin religionistiky, s. 291). V době Samuelově se probojovává zápas, zda Izrael bude mít krále "zbožšťovaného" nebo vévodu, který neměl funkci kněžskou ani božskou. V Izraeli se udrželo vědomí, že král nepatří na Boží stranu, ale na lidskou. Nejzřetelnějším výrazem toho byla skutečnost, že od prvního krále k poslednímu tu byla kritická instance, která vystupovala v případě nutnosti i proti králi: byl to hlas proroků.

-**vévoda** - Saul není pomazán za krále, ale za vévodu (10,1). Jedná se o jiný charakter vlády, ne o nižší titul. Vévoda tj voje-voda, tj. ten, který vede voj bojovníků. Do své hodnosti je dosazován jen pro válku. Saul tedy neměl být králem, ale Hospodinem zmocněným vůdcem. Zmocněn duchem Božím (11,6) bojuje proti Amonitským. Po boji zas jeho vláda končí. Teprve lid mu dává titul král (10,24). Izrael se měl vyhnout všem královským nešvarům. Měl jim vládnout vévoda. V době míru měli zemi spravovat starší, což byl demokratičtější způsob než království.

-**vítězství nad Náchašem Amonským** (1 Sa 11) v sobě nese osnovné rysy událostí Hospodinova vysvobozování. Nepřítel nejprve jedná s pyšnou a krutou svévolí, vědom si své převahy. Ohrožený lid se propadá do unaříkané beznaděje (11,4). Saul je zmocněn Duchem Božím (co když zavěje, vstane z mrtvých naděje). Na Izrael padne bázeň Hospodinova (11,7),

která je opakem ustrašenosti. A Saul táhnoucí na pomoc může vzkázat dobrou zprávu "zítra přijde svoboda" (11,9) - a z této zprávy se ohrožení radují už před bitvou (11,9b - srdce mé to ví, už s tím počítá).

2. ÚSKALÍ TEXTU:

-**líčení v 1 Sa 8-12 se skládá se z různých tradic**. Jedna z nich je vůči království vyloženě kritická, druhá je přijímá radostně jako Boží dar. Obě tyto tradice lze od sebe dobře rozeznat podle velmi rozdílné řeči a podle četných jiných zvláštností. Smíme tedy vidět království jako Boží dar do těžké doby. Pomazávání králů se dálo z Božího pověření a království mělo Boží zaslíbení. Přesto byl tento dar od počátku spojen s nebezpečím a pokušením. Toho si je vědoma linie kritická vůči království. Ví, že království nese vinu na tom, že Izrael sešel na cestu neposlušnosti. Jestliže se ve starozákonní tradici udržely vedle sebe obě linie, je to znamení jisté historické věrnosti (pozdější tradice směr králi nepřátelský nepotlačila a nezatajila). A pro nás to představuje výzvu udržet a předat tento podvojný pohled na království.

-**výběr textů** oslabuje pohled na Saula jako ad hoc pomazaného pro případ nouze (chybí kap. 9). Saul by ovšem neměl dopadnout jen jako "temné pozadí", na němž se odráží věrnost jeho nástupce Davida. Právě on reprezentuje příležitostné vévodovství, zatímco davidovská dynastie hleděla upevnit svou moc po způsobu okolních království. Při svém vyprávění můžete dát alespoň patřičné místo vyprávění o vysvobození od Amonců. Motiv z něj najdete i na pracovním listu.

4. POMŮCKY

- fotografie královských insignií; obrázek krále, který je v čele vojska; obrázek starověkého krále na trůnu

- ukázka volby představitele státu; - Flanelograf II

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší školní věk:

Když hrajete fotbal nebo hokej, zvládnete se nehádat nebo potřebujete kapitána? Podle čeho ho vybíráte? Má se spíš starat o to, abyste zvítězili, nebo aby si všichni zahráli?

(Užijete-li tuto motivaci, může vám pomoci přiblížit nastolení krále jako volbu charismatického vůdce, který má mít na mysli především prospěch celku)

Otázka pro střední a starší školní věk:

Co může vládce udělat dobrého? Co může vládce udělat zlého? (Otázky pocházejí z pracovního listu. Jak naložit s odpověďmi, najdete níže v poznámkách. Nechcete-li postupovat touto cestou, můžete přiměřeně obměnit otázku pro mladší školní věk.)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ:

a) poznámky a osnova mladší školní věk:

Nabídnutá motivaci vám pomůže soustředit se na "vévodovskou" linii vyprávění. Izrael volá po králi, Samuel neustanoví božského panovníka, ale vůdce do bojů proti ohrožení. Při ohrožení Amonci Saul tento úkol plní.

I. Motivace

II. Rozhádaný Izrael přichází za Samuelem a dožaduje se krále jako mají ostatní

III. Samuel na Boží pokyn ustanovuje "voje-vodu" pro čas ohrožení

IV. Saul se ujímá svého úkolu při ohrožení Jábeš a osvobozuje od nepřátel

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk:

Ve vyprávění se snažte udržet obě dvě linie - kritickou i přejnou. Tuto podvojnost můžete od začátku ilustrovat pomocí pracovního listu. Otázky z pracovního listu předložte nejprve bez ilustrace, různé typy odpovědí poznamenejte např. na tabuli či papír. Pak vyprávějte příběh a nakonec se vraťte k pracovnímu listu. Nechte děti doplnit další odpovědi na základě příběhu. Pak porovnejte odpovědi "před" a "po" příběhu. Zkoumejte, v čem příběh proměnil pohled na zadanou otázku.

(rozhovor nad otázkami)

I.Samuel dělá stejnou chybu jako Elí - ustanovuje své syny za soudce

II. Zástupci celého Izraele chtějí krále jako mají okolní národy. Samuelova a Boží kritická reakce

III. Samuel vyřizuje - krále pro Izraele vybere Hospodin

IV. Volba Saule, který se ujímá svého úkolu jako vévoda

V. Saul vítězí nad Amonitskými a zachraňuje Jábeš

VI. Samuelova výzva k poslušnosti Hospodina - i král je jen služebníkem Hospodinovým

(porovnání odpovědí)

VYPRÁVĚNÍ

I. VODOU – SMRTÍ – ZÁZRAKEM 2

Útěk pouští ze supercivilizace Egypta do malinké země zaslíbené byl dlouhý, moc dlouhý. Většina těch, kteří před 40 lety v té temné noci vyšli, zemřeli a nedošli do cíle. Ani Mojžíš.

Cesta pouští začala fantastickým a děsivým průchodem mořem, jako by uprchlíci prošli peklem. Mořským dnem. Poušť a písek, které je čekaly – to byla další jistá smrt. Skončilo to celé stejně – a zaslíbená země začala - zázračným průchodem zastavenou vodou řeky Jordánu. Podvodím (kde jsou zlí vodníci a podvodníci), podsvětím, dnem, které normální smrtelník nikdy neuvidí a nevstoupí do jeho tmy. Byl to průchod smrtí, jakoby zázrakem. Průchod zázrakem.

II. ROSA

Od té doby je život Izraele - a život každého věřícího člověka – položený – jako karta na ruce – na Božím slově, Božím zaslíbení. Řekl (cosi v tom smyslu)… Tam za vodou je vaše zaslíbená země, ale zaslíbená takto: je vysoko, nejsou v ní řeky, nemá svou vodu. Je úplně odkázaná na déšť a rosu a ty jsou z nebe. Zůstaňte mi věrní a já vám vždycky svou rosu z nebe dám. Když nebudete, uschne tráva a stromy i vy. Vždyť i rosa na listech závisí na vaší modlitbě.

III. OMYL

Člověk má pocit, že kdo přežil průchod vodou, musel pochopit, že Hospodin je s ním a pokud to tak zůstane, už se není čeho bát. Omyl. Země zaslíbená byla tam nad nimi nahoře na horách a na skalách, nepřístupná, plná malinkých království a plná nepřátel. A strach a ztráta víry v Hospodina, že nesplní, co slíbil, byly zase tu.

IV. NEPŘÁTELÉ - OBYVATELÉ

Země zaslíbená? Kdo vám to nakukal, hulákali (jakoby) ze svých hradeb, ze svých bitevních vozů ti nepřátelé-obyvatelé. „Co? Hospodin? Neznám! Nám zase řekl Uglúk, Hatif-nat a Raťafák, že to je naše země, vy bzdíci, vy bando přivandrovalecká špinavá! Táhněte, než vám zarazíme kopí do těch vašich hubených břich!“

V. CO NA TO “DOBYVATELÉ”

„Hospodin dal. Ale ti králové a mrňaví králíci a imperátoři těch časů svoji zářivou zemi nedali. Dalo se žít mezi jejich městy. Ale jako bezzemci a v neustálém strachu a ohrožení. Samý boj. Válka v oslabení. Jen některá města se podařilo vydobýt. Někdy poslal Hospodin Samsona a někdy Deboru a jiné soudce – tedy vlastně vojevůdce s jakýmsi Božím obdarováním (dotkl se jejich srdcí, 1S10,26), ale dnes - kdo ví. Nikdy to není jisté. Samuel je u svatyně v Beer-šebě. Byl vždycky skvělý, ale stárne, někdy je takový nerozhodný. Už nezvládá ani ty své sprosté syny, kradou z obětí na oltáři, úplatky berou a jsou zlí (1S8,3). Co bude až Samuel umře? Bůh nám nepomůže už kvůli nim. Další válka hrozí. A tentokrát z toho asi nevyvázneme.

Jak je ta země zaslíbená?!? Vždyť ji mají Palestinští, promiňte – Filistínští (nebo Pelištejští). Jejich královská města v Gaze ani Samson nedobyl. Stojí proti nám jako nepřátelské moře a zle se nám vysmívají. Nikdy to neskončí. To království na horách je pořád jako holub na střeše a v ruce máme sotva vrabce…Nová válka hrozí. A tentokrát z toho asi nevyvázneme.“

VI. VÁLKA

Náchaš Amónský, další z králů, přitáhl do Gileádu k městu Jábeši v pokolení Benjamin: nejenže si z nich udělá otroky, ale prý všem mužům na potupu vyloupne jedno oko. Jábešští muži prosí muže všech izraelských kmenů, aby přitáhli na pomoc, ale ti se bojí. „Amónci – o těch jsme si vždycky říkali ty urážlivé a posměšné příběhy (1M19-30-38), možná se jim to doneslo, to je pomsta nebes.“ Celá země strachy hlasitě pláče.

VII. VÉVODA - VOJEVŮDCE

Jako náš Přemysl Oráč – z pole, kde oral s dobytkem kdesi v zapadlém koutě toho Zapadákova, přichází mladíček Saul, krásný vysoký vesničan, a moc se diví. Když mu řekli, proč to ječení, stala se zvláštní věc: Rozzuřil se takovým způsobem, který snad nebyl z tohoto světa. Rozsekal svoje voly na kusy a poslal tu hrůzu všem Izraelcům se vzkazem, že tak dopadne každý, kdo se nedostaví na pomoc. A něco se změnilo: přestali se bát - asi dostali ze Saula větší hrůzu než z Náchaše a ta je spojila, snad na ně přešla ta posvátná hrůza. Přišli do jednoho a strašlivě všechny Amónce ztrestali.

Když vyhráli, najednou jim došlo, co se stalo.

VIII. JAKÝ BY TO BYL SKVĚLÝ KRÁL!

A podívali se na toho úžasného božího vzteklouna – který se už ovšem radoval a oslavoval - a bylo to jasné: jistotu a klid nám dá král! Vždyť na tomhle leží Duch Boží, je přímo božský - a to má správný král být! O hlavu vyšší nad lidmi a krásný! I ta hrůza, co z něj jde, je královská! Dokáže nás spojit, dokáže nás ochránit! To snad musí být vůle Boží! Vždyť nám říkal, že nás ochrání!

A hned na Samuele proroka: “Dej nám krále - nebo řekni Hospodinovi, ať nám ho dá! Pak si na nás nebudou troufat!”

IX. MARNÉ PŘESVĚDČOVÁNÍ

Samuel prorok – vidoucí, tedy ten, který vidí věci, které ostatní nevidí – si nebyl jistý, že by toto byla vůle… Kde je najednou důvěra, že Hospodin Bůh ochrání i v nejhorší chvíli stejně, jako dává rosu téhle zemi? Toto je jiné. Vždyť král – jakých je tady kolem hromada – to je takový bůžekbůh sám, jak by mohl být ten náš jiný? Král soudí, rozhoduje o životech a smrtích, sedí nahoře na vysokém trůnu jako by nebyl smrtelník.

Ale marné bylo přesvědčování: Vždyť král na vás bude krutý – jako ti okolo. Aby vás sjednotil, musí takový být. Aby vás ochránil, musí vám brát syny do války a dobytek a peníze, ztratíte práva i dcery, už nebudete svobodní. Není to s modlitbou bez krále lepší? Ne. Ne, ne a ne. Krále.

Na toto přistoupil i Hospodin, i když s bolestí. Ale kdo se tím králem stane, to rozhodne on sám.

X. POMAZANÝ – MESIÁŠ

Ztracené oslice (podobně Přemyslův koníček asi dobře věděl, kam jít) přivedly mladíčka na horu k vidoucímu, a potom i los na něj padl. A Samuel mu při východu Ranní hvězdy vylil "Hospodinův" olej na hlavu, pomazal ho (mesiáš, mašíach). Saul z nejmenšího izraelského kmene, který se tomu bránil a schoval se mezi zbraně, se stal prvním, jitřenkovým, jitřním králem, izraelským svítáním. A skvělým králem! Porazil výsostné znamení pelištejské.
V následné bitvě u Migrónu, v obrovské tísni proti přesile třiceti tisíc válečných vozů, šesti tisíc jezdců, pěšců jako mořského písku (1S13,5) – kdy ho bojovníci opouštěli a zalézali strachy pod zem – se šesti sty(!) věrnými (mezi nimi Jónatan) rozvrátili nepřátelské řady a pobili je na útěku. Statečný, pravý král. Zázračný vojevůdce.

Vše nasvědčovalo tomu, že by mohl králem dobrým. Bude jím skutečně? To záleží na tom, bude-li se držet Hospodina.

MODLITBA

Na tvé dlani je můj život. Když mi dáš svůj déšť, budu žít a budu tě hledat. A se mnou se budou radovat topoly, kameny i hyacinty v louce. A já budu mít znovu sílu jít do tvého světa, k druhým, k bezmocným a ubohým, k tvým bezmocným a u-Bohým, u kterých jsi. S ptáky, laněmi a psy – a se sestrami a bratry na tebe čekám u napajedla.

7. PODNĚTY PRO ROZHOVOR:

- je potřeba, aby každá země měla prezidenta, ministry a parlament? K čemu to potřebujeme?

- nestačilo by dnes všechno ve společnosti řídit pomocí počítačů? Jde to?

- myslíte si, že když budeme mít dobrého prezidenta, že pak půjde všechno lépe?

- slyšeli jste někdy vládě pevné ruky? Co to asi je, jaké jsou její výhody a nevýhody?

- víte, kdo jsou anarchisté, jaký mají názor na vládu?

- chtěli byste mít krále, nebo je lepší, že máme prezidenta, který musí být vždycky volen?

- znáte nějaké krále nebo prezidenty, o kterých se říká, že byli dobří? Víte, co vykonali? Byli to křesťané?

- slyšeli jste už přísloví "Slavných předků potomek bývá často holomek"? Co to znamená? - dnešní příběh nás učí (vyberte a příběhem zdůvodněte): - politika je svinstvo, křesťan se o ni nezajímá - nejlepší je silný vůdce, kterého všichni poslouchají - jediná správná forma vlády je království - vládce a politiky nesmí nikdo kritizovat - víra se nenechá oslnit mocnými a oslavovanými lidmi - nejlépe je plout s davem - víra střízlivě přemýšlí o tom, komu svěřit vládu - ve společnosti kolem nás stejně nic nezměníme, tak proč se o ni starat.

- jaký vztah má křesťan ke státu, který si činí nárok na absolutní moc? Víte jak se takové vládě říká? (totalitní vláda, diktatura, autoritativní režim)

- co je autorita? Jak se získá? Je potřeba v životě lidí? Jaký vztah je mezi autoritou lidskou a Boží? Jaký vztah je mezi autoritou a láskou?

- jak ovlivňuje moc lidskou povahu?

- proč má Ježíš Kristus také titul "král"?

Odkaz na pracovní list

03 Saul králem

03 Saul králem - st

Odkaz na píseň

Má duše Boha velebí (BTS29)

Neskládejte v mocných naději (EZ632)

V nebi je trůn (SV360)

Otevřete brány hradeb kamenných

Můj Pán všechny svolá ráno, až se rozední

Aj, Pán kraluje, své obhajuje

Vzdejte Pánu slávu, čest (BTS9)

Cílová skupina

Starší školní

Mladší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 2

Biblický odkaz (kat)

1 Samuelova 8,1–21

1 Samuelova 10,17–27

1 Samuelova 11,1–15

1 Samuelova 12,13–25